

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Plany młodzieży polsko-czeskiego pogranicza związane z wyjazdem za granicę

Author: Gabriela Piechaczek-Ogierman

Citation style: Piechaczek-Ogierman Gabriela. (2017). Plany młodzieży polsko-czeskiego pogranicza związane z wyjazdem za granicę. „Studia Pedagogiczne (Kielce)” (T. 30, 2017, s. 127-139)

Uznanie autorstwa - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Plany młodzieży polsko-czeskiego pogranicza związane z wyjazdem za granicę

The plans of youth from the Polish-Czech borderland associated with going abroad

Migracja jako zjawisko społeczne

Poszukiwania swojego miejsca na ziemi są uwarunkowane naturalną potrzebą przetrwania oraz umiejętnością przystosowania się człowieka do nowych warunków życia (Kubitsky 2012, s. 13–15). Początki współczesnych migracji zarobkowych sięgają XIX w. i związane są z masowym wychodźstwem ludności wiejskiej do miast pod wpływem zachodzących przemian demograficznych oraz społeczno-ekonomicznych – industrializacji, urbanizacji. Szybkie tempo wzrostu gospodarczego krajów Europy Zachodniej oraz brak rodzimej siły roboczej sprzyjały wówczas migracji międzynarodowej. W dziejach Europy migracja pracownicza robotników przemysłowych odegrała ważną rolę w równoważeniu sytuacji na zachodnioeuropejskich rynkach pracy (Okólski 2004, s. 85–87).

Polacy są narodem o bogatej tradycji wyjazdów za pracę w różnych okresach historycznych (Danilewicz 2007, s. 152–153). Przyczyną najnowszej migracji o charakterze masowym był kryzys na polskim rynku pracy na przełomie XX/XXI w. (Ziomek 2006, s. 5–11). W 2004 r. wzmożony ruch migracyjny umożliwiło przystąpienie Polski do Unii Europejskiej oraz otwarcie zachodnich rynków pracy (Niklewicz 2009).

Ludzie przemieszczają się i wyjeżdżają za granicę, aby tam realizować swoje życiowe cele, zarówno ekonomiczne, jak i pozaekonomiczne (Kawczyńska-Butrym 2009, s. 17). Migracje ekonomiczne (określane jako migracje zarobkowe), podejmowane w celu znalezienia pracy i wyższych zarobków, obejmują dwie grupy migrantów – przeżycia (osoby podejmujące decyzję o wyjeździe w związku z bardzo złą sytuacją ekonomiczną) oraz mobilnych (osoby, którym zależy na podwyższeniu materialnego wymiaru życia, zgromadzeniu środków na różne cele). Z kolei

migracje pozaekonomiczne ukierunkowane są „na zmiany w szeroko rozumianej aksjologicznej i społecznej przestrzeni życia, na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa, wzrost kapitału społecznego i poprawę standardu życia” (Kawczyńska-Butrym 2009, s. 19). Należą do nich migracje: edukacyjne (polegające na nauce języka, uzyskaniu kwalifikacji zawodowych); religijne (wynikające z potrzeby pielgrzymowania, realizacji praktyk religijnych); aksjologiczne (spowodowane zagrożeniem uznawanych przez migranta wartości); polityczne (jako konsekwencje wojny, konfliktów obozów politycznych); patriotyczne (kierowane chęcią powrotu do kraju ojczystego przodków); dobrobytu (wyjazdy podejmowane przez emerytów do krajów o lepszych warunkach bytowych, również klimatycznych); ekologiczne (wywołane przez klęski żywiołowe i katastrofy ekologiczne) (Kawczyńska-Butrym 2009, s. 17–21).

W dobie globalizacji ekonomii oraz kształtowania się społeczeństwa informacyjnego, międzynarodowej mobilności ludzi sprzyjają:

- natychmiastowy i swobodny przepływ informacji;
- łatwa komunikacja między ludźmi, niezależna od dystansu geograficznego i kulturowego;
- wzmożona wymiana handlowa;
- upodobnienie się idei społecznych, standardów edukacyjnych, instytucji itp.;
- fizyczny kontakt między ludźmi mieszkającymi w różnych miejscach na świecie – turystyka;
- uczestnictwo we wspólnych przedsięwzięciach ekonomicznych, kulturalnych, sportowych (Okólski 2004, s. 166–168).

Spółeczno-kulturowy kontekst planów życiowych młodzieży

Globalizacja, integracja, a także współlistniejące procesy różnicowania społeczno-kulturowego wyznaczają kierunek polityce ekonomicznej, tworząc przestrzeń życiową dla dzisiejszych społeczeństw. Obowiązujące trendy społeczno-kulturowe kształtują styl życia młodych ludzi, kreują ich wyobrażenia i plany dotyczące przyszłości.

Życiowy plan definiowany jest jako pewien obraz, sposób zrozumienia lub też wizji naszego przyszłego życia (Borowicz 1980, s. 59). Warunkuje go szereg czynników osobowościowych, modeluje szeroki kontekst społeczno-ekonomiczno-cywilizacyjny oraz zmieniające się mody i wzory kulturowe (Hejnicka-Bezwińska 1991, s. 46), w tym kulturowe mechanizmy wyzwalaające myślenie

konsumpcyjne. Jak zauważa Zbyszko Melosik, współczesny świat konsumpcji jest dla młodego pokolenia światem obowiązującym i naturalnym. Konsumpcja staje się „układem odniesienia” oraz kryterium postępu społeczeństw i jednostek (Melosik 2010, s. 138–139). Istotną rolę w procesie socjalizacji konsumenckiej młodego pokolenia odgrywa określone środowisko społeczno-kulturowe, oddziałujące przez interakcje oraz aktywne uczestnictwo jednostki w konkretnych sytuacjach społecznych (Kołodziejczyk 2012, s. 276–277). Kierunki dążeń i przyszłych wyborów życiowych młodego pokolenia w dużej mierze warunkuje status socjoekonomiczny rodziny, jakość stosunków w niej panujących, aspiracje rodziców wobec siebie i swoich dzieci. Zdaniem Zbigniewa Tyszki, społeczeństwo globalne wraz ze zhierarchizowanymi układami społecznymi wywołuje zmiany w funkcjonowaniu i mentalności współczesnej rodziny. Nowym zjawiskiem współczesnego środowiska rodzinnego jest wzrost wymagań wobec jakości życia. W kulturze tradycyjnej dominowało przekonanie, że najważniejszym celem życia rodzinnego jest trwałość rodziny, sprawowanie opieki nad dziećmi, ich wychowanie oraz zabezpieczenie materialne członków rodziny. Obecnie w rodzinie stawia się na wysoką jakość życia i pomnożenie majątku (Tyszka 2002, s. 37, 44–45).

Kulturowo kształtowane gusta konsumenckie, systemy wartości i normy społeczne dotyczące konsumpcji i materializmu rodzą potrzeby, kreują plany, które człowiek stara się w bliższej lub dalszej perspektywie czasowej zrealizować.

W okresie dorastania pojawiają się i rozwijają dążenia związane z planami osobistymi i zawodowymi. Wybierając środki do realizacji wyznaczonego przez siebie celu, młodzi ludzie podejmują pierwsze realne próby projektowania drogi edukacyjno-zawodowej. Rozwijające się wówczas umiejętności wartościowania i oceniania rzeczywistości pozwalają młodym ludziom na własną orientację w świecie (Reykowski 1991, s. 174). Składowymi orientacji życiowych w tym wieku są orientacje edukacyjne i zawodowe. Rozumiane zarówno jako wewnętrzny proces – zachodzący w jednostce, warunkujący jej poglądy, oceny, wybory aksjologiczne, działania rzeczywiste i planowane w obrębie edukacyjnego i zawodowego funkcjonowania, jak i proces zewnętrzny – polegający na profilowaniu edukacyjno-zawodowej drogi człowieka poprzez celowe działania podejmowane przez instytucje ku temu powołane (Piorunek 2004, s. 32). W tworzeniu orientacji życiowych jednostki istotną rolę odgrywają procesy uczenia się, identyfikacja z osobami znaczącymi, internalizacja kulturowych wzorów życia, uznawanych wartości, dotychczasowe doświadczenia życiowe, a także zakres i rodzaj wiedzy, motywacji oraz umiejętności działania w poszczególnych sferach życia. Wypadkową tych czynników jest orienta-

cja projektująca, która staje się podłożem do tworzenia planu działania edukacyjno-zawodowego (Piorunek 2004, s. 13, 32). W okresie dorastania młodzież przywiązuje szczególną wagę do planów związanych z przyszłą pracą zawodową. Wybierana przez młodych ludzi ścieżka edukacyjna często determinowana jest przez znacznie już sprecyzowane plany dotyczące przyszłego zawodu.

Plany na przyszłość związane z pracą i edukacją w innych krajach – w opinii badanej młodzieży

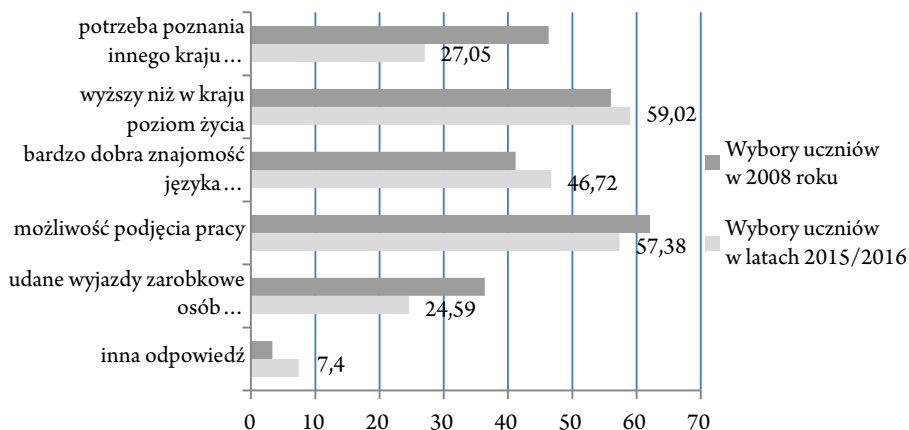
W środowisku polsko-czeskiego pogranicza w latach 2015–2016 przeprowadzone zostały badania mające na celu poznanie opinii młodzieży (mieszkającej na pograniczu polskim oraz narodowości polskiej mieszkającej na Zaolziu w Czeskiej Republice i uczącej się w szkołach z polskim językiem nauczania) na temat wybranych kwestii społecznych. W niniejszym opracowaniu zostały zaprezentowane wyniki badań dotyczące planów edukacyjnych i zawodowych uczniów związanych z wyjazdem za granicę. W zastosowanych badaniach sondażowych wykorzystano metodę panelową (powtarzalną). Zebrany materiał empiryczny nawiązuje do wyników wcześniej opracowanych badań (Lewowicki, Ogrodzka-Mazur, Szczurek-Boruta 2009)¹, przeprowadzonych w tych samych środowiskach szkolnych wśród uczniów w tym samym wieku. Celem badań było uchwycenie dynamiki danego zjawiska – nie tylko ujęcie wewnętrznego dynamizmu zmiany, ale także przedstawienie pewnych mechanizmów go wyznaczających. Model analizy badanych zagadnień ujęto operacyjnie w postaci wielozmiennowej analizy wariancji z pomiarami zmiennych w dwóch środowiskach – szkół polskiego pogranicza oraz szkół z polskim językiem nauczania czeskiego pogranicza. W 2008 r. badaniami objęto 271 uczniów z pogranicza polskiego oraz 227 z pogranicza czeskiego, a w latach 2015–2016: 122 z pogranicza polskiego i 120 z pogranicza czeskiego.

W kontekście uwarunkowań społecznych, kulturowych i ekonomicznych kraju oraz indywidualnych możliwości w zakresie realizacji dążeń życiowych, młodzi ludzie projektują własne plany na przyszłość. Młodzież zapytana o powody, jakie skłoniłyby ją do wyjazdu za granicę, w kwestionariuszu ankiety udzieliła odpowiedzi wielokrotnego wyboru. Porównując motywy wyjazdu za granicę w poszczególnych okresach badawczych w obu badanych środowi-

¹ Szeroko zakrojone badania na pograniczu zostały przeprowadzone w 2008 r. Por. Lewowicki, Ogrodzka-Mazur, Szczurek-Boruta 2009.

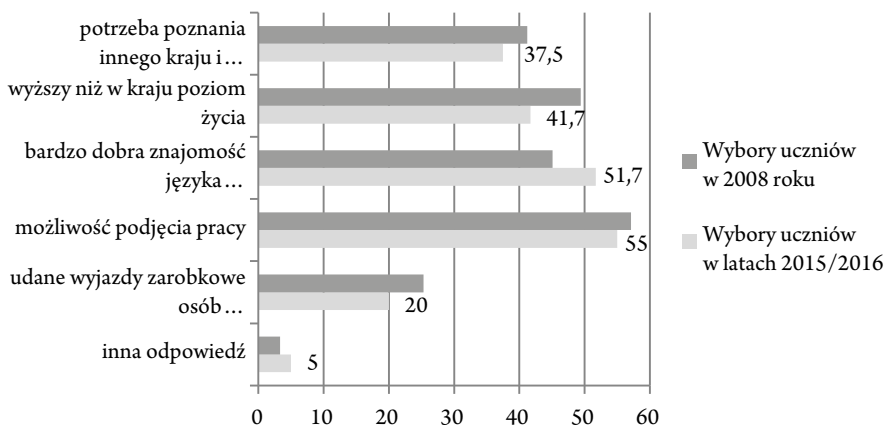
skach, możemy zauważyć zarówno pewne podobieństwo w wyborach uczniów, jak również wyraźne różnice (wykresy 1, 2).

Istotnym czynnikiem, który skłania młodych ludzi do wyjazdu za granicę, jest możliwość podjęcia tam pracy. W badaniach prowadzonych w latach 2015–2016 młodzież nieco rzadziej (57,38% w Polsce i 55% na Zaolziu) niż ich

Wykres 1. Czynniki, które mogłyby skłonić do pracy za granicą – w opinii młodzieży polskiego pogranicza w latach 2008 i 2015–2016

Źródło: badania własne.

Wykres 2. Czynniki, które mogłyby skłonić do pracy za granicą – w opinii zaolziańskiej młodzieży w latach 2008 i 2015–2016

Źródło: badania własne.

rówieśnicy sprzed ośmiu laty (62,1% w Polsce i 57,1% na Zaolziu) wymieniała taki właśnie powód wyjazdu. Obecnie uczniowie większe znaczenie (51,7% na Zaolziu i 46,72% w Polsce) niż przed laty (45,1% na Zaolziu i 41,2% w Polsce) przypisują motywom związanym z dobrą znajomością języka obcego i możliwością jego doskonalenia. Powszechnie wiadomo, że kompetencje językowe stanowią istotny warunek podjęcia dobrej, zgodnej z zainteresowaniami pracy, zwłaszcza poza granicami kraju. Jednocześnie obserwuje się, że młodzi ludzie coraz większą wagę przywiązują do nauki języków obcych, które poznają nie tylko w szkole, ale przede wszystkim korzystając z szerokiej oferty pozalekcyjnej – na zajęciach indywidualnych lub w szkołach językowych. W swoich wyobrażeniach o przyszłości badani uczniowie dążą do podjęcia ciekawej i umożliwiającej samorealizację pracy (wykres 5). Jednocześnie dla badanej młodzieży (25,3% w Polsce i 20% na Zaolziu) mniej znaczącym niż dla ich rówieśników badanych w 2008 r. (36,4% w Polsce i 24,59% na Zaolziu) motywem wyjazdu za granicę były udane wyprawy zarobkowe bliskich i znajomych. Jak wiadomo, w pierwszych latach wstąpienia Polski i Czech do Unii Europejskiej młodzież była świadkiem masowej migracji do Wielkiej Brytanii, Irlandii, Austrii, Holandii². Migrujące wówczas osoby, bez względu na wykształcenie i wyuczoną profesję, podejmowały dostępne prace fizyczne, lecz na tyle satysfakcjonujące pod względem finansowym, że w sposób spektakularny podnosiły dotychczasowy status socjoekonomiczny.

Obecnie najczęściej wymienianym przez uczniów w Polsce (59,02%) powodem wyjazdu za granicę jest dążenie do wysokiego standardu życia. Natomiast w środowisku uczniów zaolziańskich ten argument uplasował się na trzecim miejscu (41,7%). Jest to odwrotna sytuacja niż w 2008 r. Wówczas to młodzież zaolziańska (49,4%) częściej wskazywała na taki powód wyjazdu z kraju. Można zatem sądzić, że wszechobecne dobra konsumpcyjne sprawiają, że młodzi ludzie mają inne oczekiwania od życia niż pokolenia poprzednie. Dla polskiej młodzieży wyjazd za granicę nie jest już dyktowany brakiem perspektyw na pracę i godne życie, lecz wynika z pragnienia zapewnienia sobie w przyszłości ponadprzeciętnego poziomu ekonomicznego.

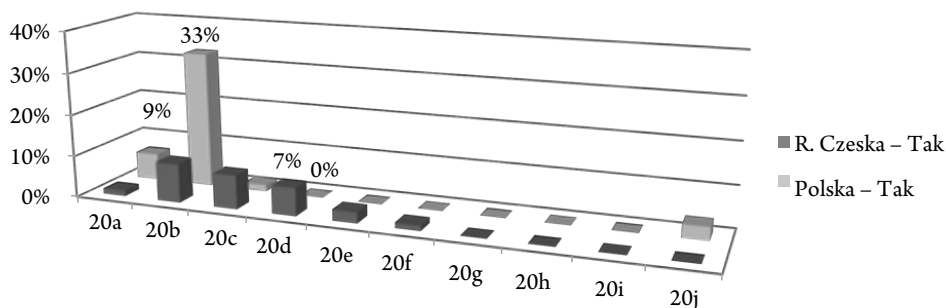
² Por. Dane Głównego Urzędu Statystycznego: http://www.stat.gov.pl/gus/5840_2047_PLK_HTML.htm (dostęp: 20.05.2009). W ciągu pięciu lat funkcjonowania Polski w ramach wspólnoty europejskiej w krajach UE pracowało 1,33 mln Polaków, głównie w Wielkiej Brytanii (440 tys.) i Irlandii (102 tys.). GUS nie uwzględnił kilkumiesięcznych wyjazdów do pracy powtarzanych przez te same osoby, dlatego liczba osób, które znalazły pracę za granicą mogła być większa.

We wcześniejszym okresie badawczym młodzież, wskazując czynniki motywujące ich do wyjazdu za granicę, chętnie wymieniała również potrzebę poznania kultury innego kraju (46,3% w Polsce i 41,2% na Zaolziu). Takie wypowiedzi w znacznie większym stopniu cechowały młodzież polską niż zaolziańską. Można sądzić, że przed ośmiu laty podróżowanie i poznawanie kultury innych krajów dla wielu uczniów nie było powszechnie dostępne. Obecnie społeczeństwo jest bardziej mobilne, młodzi ludzie mają więcej okazji do wyjazdów zagranicznych (szkolne wymiany młodzieży i wycieczki zagraniczne, rodzinne wakacje za granicą, odwiedziny krewnych za granicą itp.). Należy zatem przypuszczać, że zachodzące w ostatnich latach zmiany społeczne, spowodowane m.in. migracją, ale także zmieniającym się stylem życia Polaków (wypoczynek, wczasy za granicą) spowodowały, że współczesna młodzież w większym stopniu ma zaspokojone potrzeby podróżowania, poznawania i zwiedzania innych krajów.

Przytoczone powyżej wyniki wskazują również, że funkcjonowanie Polski i Czech w ramach w Unii Europejskiej rozbudza wśród młodzieży nowe ambicje i motywacje edukacyjne. Jak wiadomo, okres dorostania jest szczególnym czasem ustalania pragnień i planów życiowych. Badana młodzież w kwestionariuszu ankiety (w kategorii „inna odpowiedź”) jako motyw ewentualnego wyjazdu za granicę podawała „naukę”, „studia” (w latach 2015–2016 w Polsce 7,4%, a na Zaolziu 5% odpowiedzi; w 2008 r. w Polsce i na Zaolziu po 3,3% wskazań). Jak można sądzić, niektórzy badani kierują się prestiżem uczelni, jej rozpoznawalnością, miejscem w rankingach. Inni nie mają aż tak dużych ambicji i niekoniecznie myślą o przeniesieniu się na stałe do innego kraju, ale mając rodzinę za granicą, planują tam się kształcić.

Chęć wyjazdu za granicę deklarowali uczniowie po obu stronach Olzy, jednak wizja pomyślnego funkcjonowania w przyszłości, kojarzona z europejskim rynkiem pracy, zdecydowanie częściej cechowała polskich uczniów. Młodzież z polskiej części pogranicza zdecydowanie częściej niż ich rówieśnicy na Zaolziu swoją przyszłość wiązała z wyjazdem do wybranego kraju Europy Zachodniej ($\chi^2 = 5,96$; $p < 0,05$; dla $df = 1$). Różnice były istotne pod względem statystycznym na poziomie $p < 0,05$.

Nasi uczniowie częściej niż ich koledzy na Zaolziu deklarowali, że chcą pracować za granicą ($\chi^2 = 11,4$; $p < 0,05$; dla $df = 1$) (wykres 3). Z kolei zaolziańska młodzież ucząca się w szkołach z polskim językiem nauczania swoje plany na przyszłość wiąże ze studiami w kraju swoich przodków, w znanych ośrodkach akademickich w Polsce ($\chi^2 = 4,3$; $p < 0,05$; dla $df = 1$) (wykres 3). Zainteresowanie edukacją w Polsce, jak można przypuszczać, wskazuje na silne

Legenda: 20a – nauka w kraju europejskim; 20b – praca w kraju europejskim; 20c – emigracja na stałe do kraju europejskiego; 20d – nauka w Polsce; 20e – praca w Polsce; 20f – emigracja na stałe do Polski; 20g – nauka w innym kraju; 20h – praca w innym kraju; 20i – emigracja na stałe do innego kraju; 20j – turystyka.

Wykres 3. Plany młodzieży polskiej i zaolziańskiej związane z krajami Unii Europejskiej

Źródło: badania własne.

więzi z naszym krajem, wynikające z obecności polskich tradycji w domach rodzinnych badanych Zaolziaków.

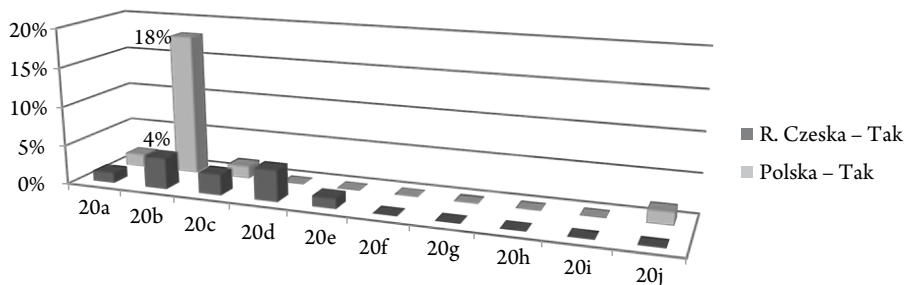
Dalsze analizy statystyczne pozwoliły porównać cele³, które badani chcą realizować w przyszłości oraz poznać sposób ich rozumienia przez młode pokolenie uczniów po obu stronach Olzy (wykresy 4, 5).

Dla polskiej młodzieży plany podjęcia pracy za granicą w wyraźny sposób korespondują z dążeniem do sukcesu ekonomicznego – do osiągnięcia wysokiego poziomu życia. Uczniowie z polskiego pogranicza częściej niż ich zaolziańscy rówieśnicy pracę w wybranym kraju europejskim wiążą z dążeniami do dużego majątku i wysokiego standardu życia ($\chi^2 = 7,0$; $p < 0,05$; dla $df = 1$) (wykres 4). Dla tej grupy uczniów względy materialne stanowią istotny motyw skłaniający do myślenia o wyjeździe za granicę i tam realizowania młodzieńczych marzeń.

Ponadto uczniowie polskiego pogranicza dużą wagę przywiązują do wartości związanych z sukcesem zawodowym. Planując pracę za granicą, częściej niż ich zaolziańscy rówieśnicy dążą do pasjonującej kariery zawodowej ($\chi^2 = 10,9$; $p < 0,05$; dla $df = 1$) (wykres 5).

Można zatem sądzić, że – w opinii polskiej młodzieży – praca w krajach Europy Zachodniej stwarza szansę na rozwój zawodowy oraz zdobycie nowych

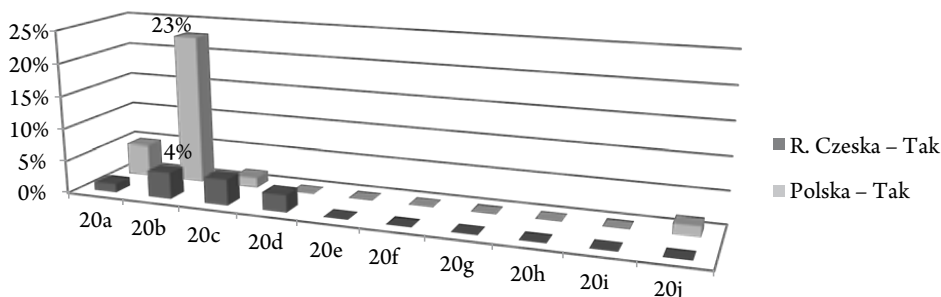
³ Badani uczniowie w kwestionariuszu ankiety wskazywali również cele, które w przyszłości chcą realizować w swoim życiu. Analiza statystyczna danych, uzyskanych na podstawie wielokrotnych wyborów uczniów, pozwoliła uchwycić kilka istotnych różnic w badanych środowiskach.

Legenda: 20a – nauka w kraju europejskim; 20b – praca w kraju europejskim; 20c – emigracja na stałe do kraju europejskiego; 20d – nauka w Polsce; 20e – praca w Polsce; 20f – emigracja na stałe do Polski; 20g – nauka w innym kraju; 20h – praca w innym kraju; 20i – emigracja na stałe do innego kraju; 20j – turystyka.

Wykres 4. Plany młodzieży polskiej i zaolziańskiej związane z krajami Unii Europejskiej a ich dążenia do dużego majątku i wysokiego standardu życia

Źródło: badania własne.

Legenda: 20a – nauka w kraju europejskim; 20b – praca w kraju europejskim; 20c – emigracja na stałe do kraju europejskiego; 20d – nauka w Polsce; 20e – praca w Polsce; 20f – emigracja na stałe do Polski; 20g – nauka w innym kraju; 20h – praca w innym kraju; 20i – emigracja na stałe do innego kraju; 20j – turystyka.

Wykres 5. Plany uczniów z klas gimnazjalnych w Polsce i ósmych w Republice Czeskiej związane z krajami Unii Europejskiej a ich dążenia do pasjonującej pracy i kariery zawodowej

Źródło: badania własne.

doświadczeń. Gospodarka wolnorynkowa, członkostwo w Unii Europejskiej spowodowały dostęp do zagranicznego rynku pracy, również do wysokich stanowisk. Młode pokolenie nie łączy migracji zarobkowej wyłącznie ze zgromadzeniem środków na „urządzenie się” w kraju, lecz swoje plany związane z pracą za granicą traktuje w kategorii samorealizacji, robienia międzynarodowej kariery.

Podsumowanie

Przytoczone wyniki badań na temat motywów wyjazdów za granicę tworzą zarys planów edukacyjno-zawodowych uczniów z polsko-czeskiego pogranicza, z uwzględnieniem dynamiki badanego zjawiska na przestrzeni kilku lat. Zróżnicowane okoliczności życia i doświadczeń młodzieży po obu stronach polsko-czeskiego pogranicza kreują swoiste spojrzenia na sprawy związane z ich przyszłością.

Zaprezentowane dane wskazują, że pokolenie uczniów polskiego pogranicza (w przeciwieństwie do zaolziańskiej młodzieży) coraz bardziej aspiruje do wysokiego standardu życia. Silne dążenie do sukcesu materialnego jest – jak można przypuszczać – konsekwencją ideologii konsumpcji. „Członkowie współczesnych społeczeństw nie tylko dają się dobrowolnie uprzedmiotwić, ale przede wszystkim z pasją wierzą w stworzoną przez rynek iluzję kultury rynku, która staje się nowym orędziem konsumenckiego zbawienia” (Stachowska 2009, s. 64). Wzrost wartości pracy zarobkowej i standardu egzystencji – w myśl kultury konsumpcji – stanowi jeden z najistotniejszych czynników poczucia szczęścia i satysfakcji z życia.

Jak wskazują zaprezentowane wyniki, wyjazd za granicę stanowi dla badanych uczniów częsty obiekt dążeń, jednocześnie istnieją istotne statystycznie różnice w postrzeganiu migracji jako środka do realizacji celów życiowych przez badaną młodzież. Młodzież z polskiego pogranicza, planując pracę za granicą, zdecydowanie częściej niż ich rówieśnicy z Zaolzia chciałaby osiągnąć nie tylko wysoki status materialny, ale także realizować się zawodowo. Taki kierunek myślenia o przyszłej karierze jest charakterystyczny dla młodego pokolenia zorientowanego na osiąganie sukcesu i samorealizację. Obecnie, w warunkach systemu europejskiego, ludzie mogą mieszkać i podejmować pracę niemalże w dowolnym miejscu Europy. Jak można sądzić, członkostwo w Unii Europejskiej przyczyniło się do wzrostu świadomości europejskiego wymiaru tożsamości młodych Polaków. Swobodny przepływ kapitału, osób i towarów wzbudził wśród młodzieży nowe ambicje i motywacje edukacyjno-zawodowe. W opinii badanych, praca w krajach Europy Zachodniej jest szansą na rozwój zawodowy, zdobycie nowych doświadczeń i kontaktów. Młodzież, myśląc o życiu poza granicami kraju, dąży do samorealizacji zawodowej, a nie do szybkiego „dorobienia się” w jakiegokolwiek pracy.

Kondycja społeczno-ekonomiczna związana z rozwojem gospodarki wolnorynkowej i wejściem Polski i Czech do Unii Europejskiej wyznaczyła młodym ludziom pewne warunki i możliwości kreowania własnych planów życiowych.

Przemiany społeczno-gospodarcze dokonujące się w poszczególnych krajach odzwierciedlają zmiany w planach na przyszłość badanych uczniów. Pod koniec XX w. państwo czeskie znacznie szybciej przezwyciężyło kryzys rynkowy, czyniąc rozwojowymi poszczególne kierunki gospodarki (m.in. przemysł samochodowy, wydobywczy, elektroniczny). Prawdopodobnie dlatego znaczna część młodych Zaolziaków nie tylko nie widzi potrzeby pracy w innym kraju, ale nawet dostrzega możliwości samorealizacji w miejscu zamieszkania. Jak można sądzić, w odczuciu znacznej części zaolziańskiej młodzieży, poziom życia w Czechach jest porównywalny z krajami Europy Zachodniej i nie stanowi zarobkowej motywacji do wyjazdu. Jednocześnie młodzież zaolziańska swoje plany na przyszłość wiąże ze studiami w Polsce. Interpretując ten fakt, należy podkreślić, że jednym z głównych zadań szkół z polskim językiem nauczania na Zaolziu jest umacnianie więzi tamtejszej mniejszości polskiej z krajem przodków poprzez szeroki dostęp do polskiej kultury i edukacji.

Opisane powyżej plany młodego pokolenia (szczególnie polskiej młodzieży) z jednej strony mogą budzić niepokój (dążenia do wartości świata konsumpcji i hedonizmu), a z drugiej strony – nadzieję na przyszłość (młodzież wyraża chęć samorealizacji, cechuje ją wiara we własne możliwości, poczucie sprawstwa i własnej wartości). Niewątpliwie problemy egzystencjalne, z jakimi zmagają się rodziny niemal w każdym środowisku oraz specyfika aktualnego rynku pracy w istotny sposób uświadamiają młodym ludziom wartość pracy jako środka warunkującego bezpieczne, a zarazem godne życie.

BIBLIOGRAFIA

- Borowicz R. (1980), *Plany kształceniowe i zawodowe młodzieży oraz ich realizacja*, Warszawa: Wydawnictwo PAN.
- Danilewicz W. (2007), *Społeczne konsekwencje migracji zagranicznych*, w: D. Lalak (red.), *Migracja, uchodźstwo, wielokulturowość. Zderzenie kultur we współczesnym świecie*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Hejnicka-Bezwińska T. (1991), *Orientacje życiowe młodzieży*, Bydgoszcz: WSP.
- Kawczyńska-Butrym Z. (2009), *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Kołodziejczyk A. (2012), *Trzy podejścia do wyjaśnienia natury procesu socjalizacji konsumentki*, „Psychologia Społeczna”, 3.
- Kubitsky J. (2012), *Psychologia migracji*, Warszawa: Difin.
- Lewowicki T., Ogrodzka-Mazur E., Szczurek-Boruta A. (red.) (2009), *Poczucie tożsamości i stosunek młodzieży do wybranych kwestii społecznych – studium z po-*

- granicza polsko-czeskiego*, Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ – WSP ZNP w Warszawie – Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Melosik Z. (2009), *Pedagogika kultury popularnej*, w: B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Subdyscypliny i dziedziny wiedzy o edukacji*, t. 4, Gdańsk: GWP.
- Niklewicz K. (2009), *Pięć lat w Unii. Ale nam się udało!*, „Gazeta Wyborcza” z 30 kwietnia.
- Okólski M. (2004), *Demografia. Podstawowe procesy, pojęcia i teorie w encyklopedycznym zakresie*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
- Piorunek M. (2004), *Projektowanie przyszłości edukacyjno-zawodowej w okresie adolescencji*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Reykowski J. (1991), *Młodzież z perspektywy psychologicznej*, w: J. Kuczyński (red.), *Pokolenie przełomu. Młodzieżowe kultury świata: jedność i różnorodność*, t. 2, Warszawa: UW.
- Stachowska E. (2009), *Kulturowe konsekwencje dyktatu rynkowego*, w: J. Kwaśniewski (red.), *Profilaktyka społeczna i resocjalizacja*, t. 14, Warszawa: Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW.
- Tyszka Z. (2002), *Rodzina we współczesnym świecie*, Poznań: UAM.
- Ziomek A. (2006), *Polska młodzież na rynku pracy w rok po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, „Polityka Społeczna”, 1.
- http://www.stat.gov.pl/gus/S840_2047_PLK_HTML.htm.

STRESZCZENIE

W kontekście uwarunkowań społecznych, kulturowych i ekonomicznych oraz indywidualnych możliwości w zakresie realizacji dążeń, młodzi ludzie projektują plany na przyszłość. Zgromadzone dane oddają wyobrażenia badanej młodzieży o tym, co wartościowe w życiu, co wyznacza ich postępowanie w przyszłości. Zaprezentowany materiał empiryczny nawiązuje do wyników wcześniej przeprowadzonych badań w tych samych środowiskach szkolnych wśród uczniów w tym samym wieku. Celem kwerendy było poznanie planów edukacyjno-zawodowych uczniów związanych z wyjazdem i pracą za granicą, z uwzględnieniem dynamiki badanego zjawiska.

SŁOWA KLUCZOWE: młodzież, plany życiowe, migracja

SUMMARY

In the context of social, cultural and economic determinants and individual potentialities concerning the fulfilment of their aspirations, young people make plans for the future. The collected data reflect the youth's images of what is valuable in life and

what determines their conduct in the future. The presented empirical material refers to the results of the earlier research conducted in the same school environments among learners at the same age. The studies were aimed at finding out the learners' educational and professional plans associated with going and undertaking work abroad, with special regard to the dynamics of the examined phenomenon.

KEYWORDS: youth, life plans, migration

GABRIELA PIECHACZEK-OGIERMAN – Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: gabriela.piechaczek-ogierman@us.edu.pl

Historia / Article history

Przysłano do redakcji / Received: 1.12.2017

Przysłano do redakcji po recenzjach / Received in revised form: 15.12.2017

Data akceptacji do publikacji / Accepted: 31.12.2017